

Algunes notes sobre la tradició olivarera i oleícola de Maldà

Ja el Baró de Maldà, Rafael d'Amat de Cortada i de Sanjust, en la primera de les visites que fa a Maldà, durant la segona meitat del s. XVIII, diu que des del castell de la vila i fitant cap a Arbeca, només divisa oliveres i més oliveres. De fet, aquest conreu, la vinya i els cereals han conformat la trilogia tradicional de l'agricultura d'aquestes terres. En aquesta agricultura, el conreu de l'olivera hi ha tingut una incidència molt important. Tant és així que la gent fins ara mateix del collir olives n'ha dit "collir" per antonomasia: "ara ve el collir", "que culls ja?". La varietat d'oliva de Maldà i dels pobles de l'entorn és l'arbequina. Així s'hi referia el poeta i propietari establert a Maldà Josep Iglesias i Guizard a *Corrandes segarrenques*:

*Quan vaig dir-te: Jo t'estimo...
vas tresmudar la color,
com una oliva arbequina
quan de verda, es torna d'or.*

La recol·lecta de les olives ara comença al novembre. No obstant, dècades enrere no era estrany que aquesta collita comencés fins entrat el desembre. Sigui com sigui, cal tenir en compte que aquesta feina ha estat sempre molt condicionada per les condicions meteorològiques:

XII

*Les cançons per llà 'l Desembre
m'arriben al fons del cor,
i es perque xàfen la oliva
i plora llàgrimes d'or.*

Des del principi del funcionament del Sindicat Agrícola de Maldà, antecedent de l'actual Cooperativa, han estat pagesos i propietaris els qui han portat les seves olives al molí. Fins fa pocs anys, ho feien un cop havien netejat el fruit amb el tradicional passador. Ara una màquina moderna neteja i pesa les olives que li són descarregades a dojo. Abans de la instal·lació d'aquesta tecnologia, els pagesos tenien una cura especial en que *no haya aglomeración de aceitunas, a fin de que salgan sus aceites más finos*, tal com deia, el desembre de 1932, el corresponsal de *La Vanguardia* que es feia ressò que el Sindicat de Maldà estrenava unes noves instal·lacions oleícoles. Aquest any, a fi que no s'amunteguessin els sacs d'olives al molí, *la junta avisa a cada propietario cuando le corresponda traer al Sindicato las olivas que le toca para el día o días señalados*.

Volem ara fer memòria de dos costums que s'havien desenvolupat entorn de les olives i de l'oli. El primer d'aquests és *fer la rosta*. Aquest costum s'esdevenia les nits d'hivern, quan colles de pagesos es reunien al molí d'oli, per menjar llesques de pa untades amb oli novell de l'espumada dels esportins. Aquestes llesques untades generosament d'oli nou s'anomenaven *rostes*: *la classica rosta o sia un troç de pà marat d'oli verge i fregit a la paella. La rosta si la fan a casa no es tan bona. A frec de la perola del molí, a la vora del foc i tot mirant com llagrimen d'oli verge els "esportins", té un regust*

especial, que demana torna... Amb aquesta gracilitat rústica torna a referir-se a aquest costum el referit poeta de la Segarra, pubill de Cal Capdevila de Maldà:

XCVIII

*Vine al sac de les olives,
que te'n vull dona una aumosta,
i després cap al molí
qu'ens crupírem una rosta.*

L'altre costum a què volíem fer referència és el *fer llunes*. Com apuntava fa pocs anys Josep Farré, de la veïna localitat de Sant Martí de Maldà, fer llunes *consisteix en robar a cada d'un mateix. No pas diners, perquè estaven controlats i amagats, però sí els fruits del camp. Això són: ametlles, olives, ordi...sempre en petites quantitats perquè no es notés. Qui feia la lluna, s'ho venia i ja tenia unes quantes pessetes..* Com no podia ser altrament, Iglesias Guizard, que recrea en poesia i en teatre bona part del folklore d'aquestes terres, també al·ludeix aquest costum. I ho fa amb el poema *Olives i llunes*.

*Temps d'olives,
temps de borsa
que s'infla com vela el vent
temps d'olives, temps de lluna
que sempre va en quart creixent...*